

i v jejich soustavném začleňování do širších souvislostí evropských a světových.

I. POSPÍŠIL

Doc. PhDr. Ferdinand Kratina – výročí úmrtí

Před šedesáti lety 14. 12. 1944 zemřel v Brně Ferdinand Kratina, významný člen brněnské psychologické školy, jejímž centrem byl Psychologický ústav FF MU v období mezi první a druhou světovou válkou. Byl čelným reprezentantem české celostní a tvarové psychologie. Narodil se 7. 5. 1885 v Brně, po maturitě na klasickém gymnáziu studoval v letech 1903–08 na KU němčinu a franštinu, filozofii a psychologii. V dalších letech ještě absolvoval studijní pobyty v Mnichově a v Paříži. Od r. 1908 působil s přerušením první světové války jako profesor na různých středních školách, nejdéle na Slovanském gymnáziu v Olomouci (1921–1934). Radě studentů přispěl v řešení studijního zaměření i v životních záležitostech. Sledoval kulturní dění a napsal řadu recenzí do denního tisku. Byl politicky aktivní jako přesvědčený demokrat a člen Strany práce dr. Stránského. V roce založení Psychologického ústavu FF MU 1926 podal disertační práci na téma *Problém o podvědomí duševna v soudobé psychologii*. Od té doby se datuje jeho spolupráce s Psychologickým ústavem prof. Rostohara. Krátce po studijním pobytu v Lipsku u prof. F. Kruegera v roce 1930/31 se roku 1933 habilitoval na základě práce *Eidická vloha u mládeže* a na FF MU pak jako docent přednášel. Kromě toho učil také na tehdejší Škole vysokých studií pedagogických a v Pedagogické akademii. Byl členem redakčního kruhu časopisu *Psychologie*, vydávaného v Brně, a přispíval do řady dalších odborných časopisů. Na rozdíl od experimentálního zaměření Rostoharova ústavu Kratina směřoval více k syntetickým pracím. Jeho studie z celostní a tvarové psychologie vyjadřují osobité názory a vyznačují se vytříbenými formulacemi. V pojetí celosti se lišil od prof. Rostohara. Zájmem o problematiku osobnosti rozšířil akční radius brněnské

psychologické školy. Ve spise *Osobnost* (1941) podal hutnou charakteristiku statické i dynamické struktury: „*Osobnost je neměnná ve struktuře dědičných vloh a v průběhové periodicitě. Vývoj přináší změny a obohacuje osobnost, ale zároveň ji zpevňuje. Nové není jen mechanicky připojováno k dřívějšímu, nýbrž musí se dostat do rovnováhy s celkem osobnosti. Nové často rovnováhu ruší, vznikají vnitřní napětí a konflikty ... Ale každá normální osobnost má dar duševní rovnováhy, schopnost napětí vyrovnávat. Tak se jeví osobnost jako vyrovnatelka a uchovatelka rovnováhy. Z retrospektivního hlediska je osobnost pohyblivou rovnováhou, neboť rovnováha se stále a stále obnovuje.*“ Kratinova učebnice *Psychologie*, vydaná r. 1947, se vyznačuje osobitou koncepcí a exaktností zpracování. Byl jedním z hlavních spolupracovníků třídílné *Pedagogické encyklopedie* (Praha 1938, 1939, 1940). Prof. J. V. Musil (PŮ Olomouc) spočítal, že připravil 73 hesel, zejména z obecné psychologie a psychologie osobnosti. Heslo o F. Kratinovi napsal prof. J. Uher. Vzpomínku jeho dcery V. Kratinové zařadil *Sborník k 60. výročí časopisu Psychologie* (Brno, PSŮ AV 1995); tamtéž poukázal J. Viewegh ve svém bystrém postřehu na „paradox osamocení“ v životě a díle Ferdinanda Kratina.

J. ŠVANCARA

Sto deset let od narození J. L. Fischera

Josef Ludvík Fischer patří k velkým osobnostem české filozofie a je jedním z mála, jehož dílo mělo i mezinárodní ohlas. Lze ho považovat za jednoho ze zakladatelů českého strukturalismu a funkcionalismu, i když jeho pojetí skutečnosti bylo svérázné a více než pozdější strukturalismus bylo ohled na kvalitativní stránky skutečnosti.

J. L. Fischer se na rodil dne 6. 11. 1894 v Praze. Gymnaziální studia strávil v Českých Budějovicích a v Třeboni, kde maturoval. Na Filozofické fakultě Karlovy univerzity začal studovat češtinu a němčinu, ale brzy se jeho pozornost obrátila ke studiu filozofie. Doktorem filozofie se stal roku

1919. Byl zaměstnán ve vědeckých knihovnách v Praze, Brně a Olomouci. V roce 1927 se habilitoval u prof. I. A. Bláhy v Brně ze sociologie a jako soukromý docent začal přednášet. Docenturu si v roce 1930 rozšířil i na dějiny filozofie a od roku 1931 byl vedoucím filozofického semináře na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity. Mimořádným profesorem se stal roku 1935, řádným v roce 1945. (To však bylo až po návratu z Holandska, kde v exilu strávil léta II. světové války.) V témže roce se stal děkanem Filozofické fakulty v Brně, roku následujícího byl rektorem Univerzity Palackého v Olomouci (až do r. 1949). Na její filozofické fakultě přednášel do roku 1957, v letech 1957–1960 opět v Brně. Toho roku byl penzionován. V roce 1968 byl reaktivován a v Olomouci učil až do roku 1970. Zemřel v dne 17. 2. 1973 v Olomouci.

Fischerův zájem zahrnoval všechny filozofické obory. Po počátečním nadšení pragmatismem formuloval Fischer ve 20. a 30. letech svou „skladebnou filozofii“. Ze systematického díla, které jí chtěl věnovat, napsal pouze *Základy poznání* (1931), na ontologii a axiologii už nedošlo. Bylo tomu zejména proto, že Fischera zaujaly současné společenské jevy, které popsal především v roce 1933 v knize *Krise demokracie*. V ní aplikoval své strukturální pojetí na společenskou skutečnost. Společnost a kultura mu byly vrcholem hierarchie světa. Snažil se zachytit rozporné aspekty společnosti („princip záchovný“ a „princip rozvojný“) a kritizoval kapitalistickou společnost jako společnost vyrůstající na základě evropského mechanicismu v pojmání světa a vedoucí k odcizenosti člověka. V tomto smyslu Fischer spojoval své naděje do budoucnosti spíše se socialismem, i když to zdaleka nebyl socialismus marxistického typu. K tématu krize evropské kultury se Fischer vracel opakovaně i po válce, stejně jako k tématu strukturálního a funkcionálního uspořádání světa. Do filozofie poválečné se kromě svými statěmi zapsal provokující monografií *Sokrates nelegendární* (1965, 1970, 1994, angl. 1969).

I. HOLZBACHOVÁ

Čtyřicet let od úmrtí prof. MUDr. Josefa Kohouta

Univerzitní profesor MUDr. Josef Kohout se narodil v Plzni 28. dubna 1898 jako páté z osmi dětí inženýra Škodových závodů. Otec mu zemřel v r. 1916. Po maturitě byl J. Kohout odveden a jako voják se zúčastnil první světové války, odkud se vrátil až v prosinci 1918. V únoru následujícího roku se dal zapsat na pražskou lékařskou fakultu. Záhy byl však povolán opět k vojenské službě, kterou vykonával zprvu v Praze, později v Pohořelicích u Brna. Díky tomu (a také tomu, že lékařská fakulta v Praze byla přeplněna) začal v roce 1920 studovat Lékařskou fakultu MU. Brzy začal pracovat na nově budovaném Ústavu pro soudní lékařství vedeném prof. MUDr. Františkem Berkou – od r. 1923 jako demonstrátor, od 1. prosince 1925 jako asistent. Byl iniciátorem knižního vydání přednášek prof. Berky *Soudní a úrazové lékařství*; jednalo se o jeden z prvních pokusů o vydání učebního textu tohoto oboru. Již jako posluchač Lékařské fakulty publikoval samostatné statě v časopisech *Praktický lékař* a *Časopis lékařů českých*. Dne 26. listopadu 1926 byl promován a pokračoval v práci na Ústavu